

הנושא: **The Making of a Scientist**

הוכן ע"י: הנרייטה פישביין.

תקציר: במאמר מובאים דברים שנשאה הנרייטה פישביין בערב לזכרו של בעלה, אפרים פישביין, בהם היא מפרטת את קורות חייו ובמיוחד מסבירה כיצד, לדעתה, התעצבה מזנתו החינוכית.

מילות מפתח: פרופ' אפרים פישביין, קורות חיים.

החומר פורסם במסגרת: על"ה 26, קיץ תש"ס, 2000, עמודים 6-8.

החומר מכיל בנוסף לעמוד הפתיחה: 3 עמודים.

The Making of a Scientist

דברי הנרייטה פישביין בערב לזכרו של אפרים פישביין, 22.1.98

סיפר לו סיפור על הבעל שם טוב הסיפורים האלה היו השמחה של ילדותו של אפרים והם השפיעו עמוק על אופיו יהדת שאני נולדתי בה השפיעה על הרגשות והתחושות שלי, אך הם לעולם לא השתלטו עליי, כתב אפרים באוטוביוגרפיה

הוא התעניין בכתביה עוד כשהיה ילד קטן בגיל שמונה סיכם עם מוציא לאור לפרסם ספר סיפורים שהוא רצה לכתוב בגיל 10 כתב מחזה. בגיל 13, כשהיה תלמיד בגימנסיה, התחיל לערוך עיתון, והמורה לספרות עזר לו ותרם מזמנו אפרים כתב סיפורים המתבססים על האירועים שקרו בזמן ההוא

העניין בכתביה היה בו תמיד הוא כתב בכל פעם שהייתה לו אפשרות כבר כילד היה סקרן, רצה לדעת ולהבין את העולם סביבו הסקרנות הזאת משכה אותו לכיוון של פסיכולוגיה, מתמטיקה, מדע וכי

בזמן שהיה תלמיד בתיכון התחיל לקרוא ספרים של פילוסופים גדולים בגיל 17 הוא קרא יצירות של Bergson, הפילוסוף שהשפיע על התפתחותו אפרים קרא ספרים של Descartes, Kant, Freud הצורך ללמוד היה אופייני לו היה כל יום הוא קרא מספר דפים ואחר כך עצר לחשוב על מה שקרא, לנסות להבין את הדעות, את התיאוריות של האישים הגדולים האלה

חשבתי שאני יכולה לתרום לאירוע זה עם סיפור חייו של אפרים פישביין

אנשים מתחום החינוך המתמטי מכירים את עבודותיו, אבל על חייו, על הרקע, על שורשיו, על הדברים שהשפיעו על התבגרותו אין הם יודעים

אפרים נולד בבוקרשט הבירה, עיר גדולה עם הרבה תיאטראות, תזמורות, פילהרמונית, בית אופרה, ספריות גדולות וקטנות, מרכז תרבותי עשיר המושפע מתרבות צרפתית ותרבות גרמנית הייתה זאת תקופה של התעוררות רעיונית ודעות דמוקרטיות, ליברליות ופריחתה של עיתונות שנתנה ביטוי לתופעות אלה

אפרים נולד שנתיים אחרי תום מלחמת העולם הראשונה, והתבגר בתקופה שפשיזם ונאציזם עלו לשלטון

הוא נולד למשפחה דתית מאוד אמו הייתה בת למשפחה של חסידים, סבו היה חסיד בחצר הצדיק מפאשקן כל קץ מימי ילדותו עד שהיה לסטודנט באוניברסיטה בילה אפרים בפאשקן עם אמו החברים שלו בפאשקן היו הנכדים של הצדיק החיים החסידיים השפיעו עליו – הוא הושפע ממה שהיה טוב ויפה בחיי החסידים

הסבא מבוקרשט היה מלמד והוא התחיל ללמד את אפרים לקרוא בתנ"ך כשהיה בן שלוש אחרי כל שיעור

כל חייו המשיך לקרוא את הספרים של הפילוסופים הגדולים בעולם הרחב וההתעניינות לא דעכה עד יומו האחרון אפרים התעניין בנושאים רבים כמו מתמטיקה, פיזיקה, כימיה, ביולוגיה, אסטרונומיה, אבל מעל לכול הוא רצה להגיע לסוד החשיבה של האדם הוא ידע ליהנות ממוזיקה, תיאטרון, שירה וספרות יפה

בגיל 18 הוא היה סטודנט באוניברסיטה ופעיל במעון של סטודנטים יהודים הם נפגשו כל ערב במעון לדבר על הבעיות הגדולות של התקופה ההיא אפרים נתן הרצאות על הבעיות הקשות ועל הצורך של הצעירים להילחם נגד הפשיזם למען חברה טובה והגונה יותר הוא גם כתב מאמרים באופן קבוע לעיתון 'אחוות הנוער'

מלחמת העולם השנייה פרצה ואסרו על היהודים ללמוד באוניברסיטה במקום זאת שלחו אותם לעבודות כפייה. אפרים עבד מתחילת המלחמה עד 23 באוגוסט 1944

אחרי יציאתה של רומניה מהמלחמה חזר אפרים ללימודים באוניברסיטה הוא למד יום ולילה ב־6 בבוקר היה מתחיל והיה מסיים מאוחר בלילה עבר בחינות קשות וב־1946 סיים תואר שני. אחרי שישה חודשים נוספים של לימודים, קיבל תעודה ללמוד גם מתמטיקה בתיכון הוא הוסמך ללמוד פסיכולוגיה, פילוסופיה ומתמטיקה

ספרו על מושגים צורניים, הוא תזת הדוקטורט שלו אני נזכרת שבהגישו את התזה, הוא אמר לי שהרעיון יובן במלואו אחרי 40 שנה לפני מספר שנים החלו להתפרסם מאמרים על מושגים צורניים.

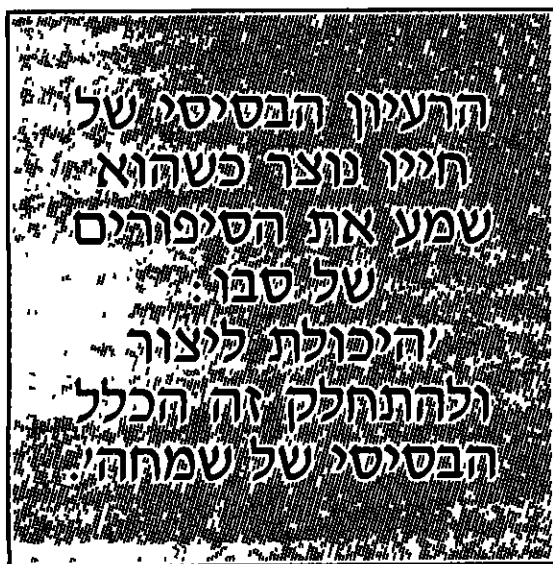
במשך שנה אחת שימש אפרים כמורה בכיתה א בבית ספר יהודי בשנת 1947 עברנו לעיירה קטנה בשם רגין, כדי שאפרים ינהל בה מעון לילדים יתומים, שחזרו מטורנסיניסטריה העבודה במעון הייתה קשה והיו בעיות גדולות היה צורך לתת אוכל, לדאוג לבית חם, ללמד, לחנך ולהכשיר את היתומים לעלייה ארצה היה זה אתגר גדול, לדאוג לשלומם של מאה ילדים, ללא עזרה של תושבים מהמקום זה לא היה פשוט להשיג מזון מהאיכרים שבסביבה בנוסף, לימד אפרים פסיכולוגיה ומתמטיקה בבית ספר תיכון ברגין, וגם מצא זמן לכתוב מחזה בשם 'עיר השמש'

בסתיו 1948 שימש אפרים כמורה בבית-ספר תיכון בבוקרשט ולימד פסיכולוגיה ומתמטיקה בשנת 1949 התחיל ללמד באוניברסיטה, בפקולטה לפסיכולוגיה העבודה באוניברסיטה דרשה זמן רב בסוף שנת 1952 הוא התפטר מההוראה בתיכון והתמקד במחקר אפרים ניסה לתת תשובות לבעיות רבות שנתקל בהן בזמן שהיה מורה בבית ספר הוא עבד הרבה מאוד על הכנת הרצאותיו באוניברסיטה. כל הרצאה הייתה יצירה מיוחדת בשעה שבע בבוקר כבר היה ליד שולחן העבודה שלו

בהיותו ברומניה כתב אפרים הרבה מאמרים, ספרים, פרקים בספרים של אחרים הוא הוזמן על-ידי שר החינוך דאז לכתוב ספר לימוד לפסיכולוגיה

אפרים כתב את ספר הלימוד המקורי הראשון בפסיכולוגיה אחרי המלחמה. את המאמרים שלו פרסמו בעיתונות המקצועית, בפסיכולוגיה ובפדגוגיה, ברומניה, צרפת, הולנד, בריטניה, גרמניה כמה מספריו תורגמו גם לגרמנית ולהונגרית.

הוא היה מוזמן לדבר ברדיו על נושאים חינוכיים ופסיכולוגיים גם העיתונים הראשיים הזמינו אותו לכתוב מאמרים על נושאים חינוכיים מהספרים שהוא פרסם ברומניה אזכיר רק אחדים 'כיצד אנו מתוודעים

לעולם, 'קונצפטים פיגורליים', מושגים ודימויים בהתפתחות המחשבה המתמטית ו'אמנות החשיבה' בשנת 1959 הוא התחיל לעבוד במכון לפסיכולוגיה של האקדמיה הלאומית של רומניה ניהל קשרים מדעיים עם Jean Piaget, Hans Freudental, J Bruner, P Suppes פיאזיה ביקר בבוקרשט, והיו להם שיחות ארוכות גם מספר פסיכולוגים צרפתיים ביקרו בבוקרשט ובילו זמן רב בשיחות עם אפרים, שהיה גם חבר בארגון הפסיכולוגים הצרפתיים במסגרת מחקריו בפסיכולוגיה תעסוקתית הכיר אפרים את מנהל המעבדה הלאומית הצרפתית לפסיכולוגיה תעסוקתית, וקשר עמו קשרי ידידות

באוקטובר 1975, עלינו ארצה לאחר זמן קצר, הוצעה לאפרים משרת פרופסור מן המניין בבית הספר לחינוך של אוניברסיטת תל אביב חודש לאחר עלייתנו, התפרסם בחולנד ספרו

המודלים שלו היו Einstein, Kant, Bergson הרעיון הבסיסי של חייו נוצר כשהוא שמע את הסיפורים של סבו 'היכולת ליצור ולהתחלק זה הכלל הבסיסי של שמחה' לבנות מדען דורש זמן רב זה מתחיל בבית הספר ונמשך כל החיים. אולי במקום כלשהו בעולם, צעירים אחרים עם אותה הסקרנות, ההתעניינות והרצון לתרום ימשיכו באותו כיוון

בין הפרסומים האחרונים שהופיעו בשנת 1998 ובשנת 1999 היו עם טלי נחליאלי

המודלים שלו היו Einstein, Kant, Bergson הרעיון הבסיסי של חייו נוצר כשהוא שמע את הסיפורים של סבו 'היכולת ליצור ולהתחלק זה הכלל הבסיסי של שמחה' לבנות מדען דורש זמן רב זה מתחיל בבית הספר ונמשך כל החיים. אולי במקום כלשהו בעולם, צעירים אחרים עם אותה הסקרנות, ההתעניינות והרצון לתרום ימשיכו באותו כיוון

בין הפרסומים האחרונים שהופיעו בשנת 1998 ובשנת 1999 היו עם טלי נחליאלי

'Concepts and Figures in Geometrical Reasoning', *The International Journal of Science Education* 20 (10), December, 1998

'Conoscenza Intuitiva e Conoscenza Logical Nell' Attivita Mathematic', *La Matematica e la Sua Didactica*, 4, 1999

'Psychology and Mathematics Education', *Mathematical Thinking and Learning, an International Journal*, 1 (1), 1999

לעולם, 'קונצפטים פיגורליים', מושגים ודימויים בהתפתחות המחשבה המתמטית ו'אמנות החשיבה'

בשנת 1959 הוא התחיל לעבוד במכון לפסיכולוגיה של האקדמיה הלאומית של רומניה ניהל קשרים מדעיים עם Jean Piaget, Hans Freudental, J Bruner, P Suppes פיאזיה ביקר בבוקרשט, והיו להם שיחות ארוכות גם מספר פסיכולוגים צרפתיים ביקרו בבוקרשט ובילו זמן רב בשיחות עם אפרים, שהיה גם חבר בארגון הפסיכולוגים הצרפתיים במסגרת מחקריו בפסיכולוגיה תעסוקתית הכיר אפרים את מנהל המעבדה הלאומית הצרפתית לפסיכולוגיה תעסוקתית, וקשר עמו קשרי ידידות

באוקטובר 1975, עלינו ארצה לאחר זמן קצר, הוצעה לאפרים משרת פרופסור מן המניין בבית הספר לחינוך של אוניברסיטת תל אביב חודש לאחר עלייתנו, התפרסם בחולנד ספרו

The Intuitive Sources of Probabilistic Thinking in Children

ובשנת 1987, התפרסם ספרו Intuition in Science and Mathematics

אפרים הוזמן כפרופסור-אורח לאוניברסיטאות בבריטניה, ארצות הברית, קנדה, גרמניה, איטליה, ספרד באיטליה בנה מודל לשיתוף פעולה בין חוקרים ומורים והיה המייסד והכוח המניע של קבוצת מחקר בחינוך מתמטי, אשר עמה הוא שיתף פעולה שנים רבות

בשנת 1969 הוזמן אפרים להיות יושב ראש של קבוצת מתמטיקאים המתעניינים בפסיכולוגיה, במסגרת הכנס הבינלאומי הראשון לחינוך מתמטי, שהתקיים בעיר ליון, צרפת הצלחת הקבוצה הובילה לכך, שארבע שנים לאחר מכן הוא הוזמן לבצע אותו תפקיד בכנס השני, ושמונה שנים לאחר מכן, בכנס השלישי בעיר Karlsruhe, אנשי 'קבוצת פישיביין' הביעו את רצונם להיפגש את לשנה, כי היה להם צורך לדעת יותר בפסיכולוגיה הם נחרו באפרים כנשיא הראשון כך נולדה הקבוצה הבינלאומית